

Jacek Górecki

Poręczenie w prawie prywatnym międzynarodowym*

Abstract: Surety, one of the methods of securing a claim, is employed in international trade, however it is regulated differently in various legal systems. Therefore, it is important to establish the proper law for this legal relationship and the contract through which it is created. In the Polish legal system this is done on the basis of the Regulation (EC) No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I).

If a claim is secured by surety, one may distinguish three legal relationships, namely: 1) between the creditor and the debtor, 2) between the creditor and the surety 3) between the debtor and the surety. The proper law must be found separately for each of these relationships.

The proper law for the surety relationship between the creditor and the surety may be chosen by the parties of the surety contract. In the case of a lack of such choice, the law of the country of habitual residence of the surety will generally be the proper law. This law is applicable to the interpretation of the surety contract, the performance of obligations arising from that contract, the termination of these obligations, the effects of partial or full fulfillment of the contract, prescription of claims, effects of contract invalidity. The mentioned law also determines the types of claims that may be secured by surety, the scope of the surety and its duration.

Outside the scope of the above mentioned proper law is the form of the surety contract and the capacity to contract. The law applicable to the evaluation of the effects of a cession of the claim secured by surety on the surety relationship must also be determined separately.

Keywords: surety, surety contract, surety statute, habitual residence, cession of a claim, assumption of debt, aval (surety for a bill of exchange)

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2009—2012 jako projekt badawczy pt. *Osobiste zabezpieczenia wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym*.

1. Uwagi wprowadzające

W obrocie międzynarodowym wykorzystywane są różnorodne sposoby zabezpieczenia wierzytelności. Najczęściej wyróżnia się zabezpieczenia rzeczowe i osobiste. Do tych ostatnich zalicza się między innymi poręczenie. Poręczenie jest zwykle definiowane jako stosunek prawny, w którym poręczyciel zobowiązuje się względem wierzyciela do spełnienia świadczenia, na wypadek gdy dłużnik nie spełni go w terminie¹. Jest ono powszechnie ukształtowane jako zabezpieczenie o charakterze akcesoryjnym², co odróżnia je od gwarancji³.

Poręczenie jest odmiennie regulowane w poszczególnych systemach prawnych. Różnice dotyczą między innymi takich kwestii, jak: forma oświadczenia poręczyciela, odpowiedzialność ponoszona przez poręczyciela (solidarna z dłużnikiem, subsydiarna), skutki spłaty długu przez poręczyciela. Dlatego też sprawą istotną jest ustalenie prawa właściwego dla poręczenia i kreującej go umowy (statutu poręczenia) oraz zakresu jego zastosowania. Właśnie temu celowi służy przede wszystkim niniejsze opracowanie.

Na temat kolizyjnoprawnych aspektów osobistych zabezpieczeń wierzytelności w nowszej polskiej literaturze brak obszerniejszych wypowiedzi. Dotyczy to w szczególności poręczenia. Natknąć można się jedynie na krótkie wzmianki odnoszące się do tego sposobu zabezpieczenia wierzytelności. Wskazuje się przy tym na wątpliwości związane z tym, czy należy dla poręczenia poszukiwać oddzielnego statutu, czy też oceniać je wedle prawa właściwego dla zobowiązania, którego ono dotyczy⁴.

W niemieckiej doktrynie i judykaturze już od końca XIX w. prezentowany jest zgodny pogląd, że należy oddzielnie poszukiwać statutu poręczenia⁵. Podobnie przyjmuje się także od dawna w państwach *common*

¹ Zob. np.: art. 876 k.c., § 765 k.c. niemieckiego, § 1346 k.c. austriackiego, § 492 szwajcarskiego prawa obligacyjnego, art. 1936 k.c. włoskiego, art. 2288 k.c. francuskiego. Zob. także C. Förster: *Die Fusion von Bürgschaft und Garantie*. Tübingen 2010, s. 28 i nast.

² Tak np.: § 1351 k.c. austriackiego, art. 492 szwajcarskiego prawa obligacyjnego, art. 2289 k.c. francuskiego.

³ V. Severain: *Die Bürgschaft im deutsche internationalen Privatrecht*. Mainz 1990, s. 2.

⁴ M. Pazdan: *Prawo prywatne międzynarodowe*. Warszawa 2010, s. 180.

⁵ Zob. np.: E. Letzgus: *Die Bürgschaft*. „Rabels Zeitschrift” 1929, s. 837 i nast.; K. Rilling: *Die Bürgschaft nach deutschem internationalem Privatrecht*. Tübingen 1935, s. 7 i nast.; R. Reuter: *Schuldübernahme und Bürgschaft im internationalen Privatrecht*. Frankfurt am Main 1939, s. 17 i nast. oraz tam przywołane inne wypowiedzi i orzeczenia sądów niemieckich. Spośród tych ostatnich najczęściej przytacza się

law⁶. Podkreśla się przy tym przede wszystkim odrębność zobowiązania poręczyciela względem wierzyciela i fakt, że zobowiązanie to powstaje w drodze odrębnej umowy⁷. Zwykle jest też ona zawierana po powstaniu zabezpieczanej poręczeniem wierzytelności. Również miejsce zawarcia umowy poręczenia może być inne niż miejsce powstania zabezpieczanej wierzytelności⁸. Ponadto poddanie poręczenia prawu rządzącemu zabezpieczaną wierzytelnością rodziłoby dla poręczyciela konieczność każdorazowego ustalania, jakiemu prawu podlega zabezpieczana przez niego wierzytelność. Tylko wówczas miałby on pełny obraz konsekwencji związanych z udzielanym poręczeniem.

Z uwagi na wskazane okoliczności także w Polsce nie powinna budzić wątpliwości kwestia odrębnego poszukiwania statutu dla poręczenia i niepoddawania go automatycznie prawu właściwemu dla zabezpieczanej nim wierzytelności. Prawo to niewątpliwie oddziałuje na wiele zagadnień związanych z poręczeniem, o czym będzie jeszcze mowa, ale nie obejmuje swym zakresem np. zagadnień związanych z powstaniem zobowiązania poręczyciela i jego odpowiedzialnością względem wierzyciela.

Należy ponadto zwrócić uwagę, że również stosunki między poręczycielem a dłużnikiem, za którego udzielono poręczenia, podlegają odrębnemu statutowi⁹. Jeśli doszło między nimi do nawiązania stosunku umownego (np. zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług), to prawa właściwego dla oceny skuteczności jego nawiązania oraz następstw z tym związanych należy aktualnie poszukiwać zgodnie z rozporządzeniem Rzym I¹⁰. Natomiast gdy brak takiego stosunku, działania poręczyciela traktować można np. jako prowadzenie cudzych spraw bez zlecenia.

orzeczenie z dnia 23 kwietnia 1903 r. (RGZ 54, 315), w którym po raz pierwszy wyrażenie stwierdzono, że prawo właściwe dla wierzytelności zabezpieczonej poręczeniem jest miarodajne do wskazania, do czego zobowiązany jest poręczyciel, ale o tym, czy ciąży na nim to zobowiązanie decyduje odrębnie ustalany statut poręczenia. Spośród nowszych publikacji zob. np.: V. Severain: *Die Bürgschaft...*, s. 19 i nast.; A. Heldrich, in: *Palandt. Bürgerliches Gesetzbuch*. München 2005, s. 2620; F. Ferrari, in: *Internationales Vertragsrecht*. München 2007, s. 60; G. Hohloch, in: *Erman Bürgerliches Gesetzbuch*. Hrsg. H.P. Westermann. Köln 2008, s. 6237.

⁶ Zob. E. Letzgus: *Die Bürgschaft...*, s. 842—843 i tam przywołane poglądy innych autorów.

⁷ D. Martiny, in: *Internationales Vertragsrecht*. Hrsg. Ch. Reitzmann, D. Martiny. Köln 2010, s. 642.

⁸ K. Rilling: *Die Bürgschaft...*, s. 7.

⁹ E. Letzgus: *Die Bürgschaft...*, s. 853; V. Severain: *Die Bürgschaft...*, s. 87 i nast..

¹⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Dz.Urz. UE 2008 L 177/6 z późn. zm.).

Wówczas prawo właściwe dla oceny stosunków między poręczycielem a dłużnikiem ustalać należy na podstawie Rozporządzenia nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) [dalej: rozporządzenie Rzym II]¹¹.

Zatem w przypadku zabezpieczenia wierzytelności poręczeniem istnieją trzy stosunki prawne występujące między:

- wierzycielem a dłużnikiem (zobowiązanie główne),
- wierzycielem a poręczycielem (poręczenie),
- dłużnikiem a poręczycielem.

Stosunki te z kolizyjnoprawnego punktu widzenia są od siebie niezależne. Dla każdego z nich należy oddzielnie poszukiwać prawa właściwego. Są one bowiem odrębnie nawiązywane, w drodze różnych działań prawnych i z udziałem innych podmiotów. Materialnoprawna akcesoryjność poręczenia nie powinna wpływać na jego kolizyjnoprawne powiązanie z prawem właściwym dla zabezpieczanej nim wierzytelności.

Zanim zostanie podjęta próba wskazania statutu poręczenia wypada zwrócić uwagę na prace zmierzające do ujednolicenia regulacji prawnych dotyczących zabezpieczeń osobistych, w tym umowy poręczenia¹². Już bowiem od wielu lat wskazuje się na potrzebę ujednolicenia przepisów regulujących tę grupę zabezpieczeń wierzytelności¹³. Jeśli cel ten zostanie w pełni zrealizowany, poszukiwanie statutu poręczenia może okazać się zbędne.

¹¹ Dz.Urz. UE 2007 L 199/40.

¹² Zob. szerzej *Principles of European Law. Personal Security* (prepared by U. Drobnig). München 2007; K. Klingel: *Die Principles of European Law on Personal Security als neutrals Recht für international Bürgschaftsverträge*. Tübingen 2009; M.E. Storme: *Die Harmonisierung der persönlichen Sicherheiten in Europa*. In: *Europäisches Kreditsicherungsrecht. Ulrich Drobnig zum 80. Geburtstag*. Hrsg. J. Basedow, O. Remien, M. Wenckstern. Tübingen 2010, s. 7 i nast.; C. Förster: *Die Fusion...*, s. 109 i nast.

¹³ Pierwsze działania w tym kierunku podjęto na początku lat siedemdziesiątych XX w. Ich efektem był sformułowany w 1979 r. projekt dyrektywy, zmierzającej do ujednolicenia w państwach EWG przepisów dotyczących poręczenia i gwarancji. Zob. także opinię sporządzoną przez Max Planck Institut für ausländisches und internationales Privatrecht w Hamburgu, *Die Bürgschaft im Recht der Europäischen Mitgliedstaaten*. Brüssel 1971.

2. Statut poręczenia

Statutu poręczenia w Polsce i innych państwach UE należy aktualnie¹⁴ poszukiwać na podstawie Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) [dalej: rozporządzenie Rzym I]¹⁵. Jednak zgodnie z art. 1 ust. 2 rozporządzenia Rzym I, z zakresu jego zastosowania wyłączone są zobowiązania wynikające z weksli (w tym własnych). W związku z tym przepisy rozporządzenia Rzym I nie znajdują zastosowania do poręczeń wekslowych. Prawo właściwe dla poręczeń wekslowych ustalać należy w Polsce na podstawie art. 77–80 Prawa wekslowego, o czym będzie jeszcze mowa w końcowej części niniejszego opracowania. Poza zakresem zastosowania rozporządzenia Rzym I pozostaje także kwestia zdolności do udzielenia poręczenia oraz ewentualne ograniczenia w możliwości skutecznego zawarcia umowy poręczenia (np. wynikające z prawa rodzinnego lub prawa spółek, a także z przepisów prawa publicznego).

Rozporządzenie Rzym I w pierwszej kolejności poddaje umowę prawu wybranemu przez strony. W przypadku umowy poręczenia stronami są poręczyciel i wierzyciel. Zatem wpływu na wybór prawa dla tej umowy nie ma dłużnik, za którego udzielono poręczenia. Wybór prawa może zostać dokonany wyraźnie lub w sposób dorozumiany (art. 3 ust. 1 rozporządzenia Rzym I). Wybrać można dowolne prawo, w tym także takie, które nie jest związane z umową poręczenia oraz z zabezpieczaną wierzytelnością¹⁶.

W razie braku wyboru prawa sięgnąć należy do art. 4 rozporządzenia Rzym I. W art. 4 ust. 1 wskazane jest prawo właściwe dla niektórych umów obligacyjnych. Nie wymieniono jednak pośród nich umowy poręczenia. W szczególności nie można jej kwalifikować jako umowy o świadczenie usług w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. b rozporządzenia Rzym I. Dlatego też zgodnie z art. 4 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia, umowa poręczenia podlega prawu państwa, w którym strona zobo-

¹⁴ Wcześniej należało to czynić zgodnie z konwencją rzymską z 1980 r. o prawie właściwym dla zobowiązań umownych (zob. np. D. Czernich, in: *Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen*. Hrsg. D. Czernich, H. Heiss. Wien 1999, s. 100), a przed jej wejściem w życie (tzn. 22 stycznia 2008 r.) na podstawie ustawy Prawo prywatne międzynarodowe z dnia 12 listopada 1965 r. Zob. też M. Pazdan: *Prawo...*, s. 134.

¹⁵ Dz.Urz. UE 2008 L 177/6 z późn. zm. Rozporządzenie Rzym I stosuje się do umów zawartych po dniu 17 grudnia 2009 r. (art. 28 rozporządzenia Rzym I).

¹⁶ Zob. jednak art. 3 ust. 3 i 4 rozporządzenia Rzym I, które ograniczają w pewnych przypadkach skuteczność dokonanego wyboru prawa.

wiązana do spełnienia świadczenia charakterystycznego dla tej umowy ma miejsce zwykłego pobytu. Zobowiązany do spełnienia świadczenia charakterystycznego w umowie poręczenia jest niewątpliwie poręczyciel¹⁷. Zatem miejsce jego zwykłego pobytu jest łącznikiem decydującym o właściwości prawa dla umowy poręczenia. Jeżeli jednak poręczycielem jest osoba fizyczna działająca w ramach prowadzonej przez nią działalności gospodarczej, to za miejsce jej zwykłego pobytu uważa się miejsce głównego przedsiębiorstwa (art. 19 ust. 1 zd. 2 rozporządzenia Rzym I). W przypadku gdy poręczenia udziela spółka lub inna jednostka organizacyjna posiadająca lub nieposiadająca osobowości prawnej, decydujące staje się miejsce siedziby ich głównego organu zarządzającego (art. 19 ust. 1 zd. 1 rozporządzenia Rzym I)¹⁸. Za chwilę miarodajną dla ustalenia miejsca zwykłego pobytu (miejsca głównego przedsiębiorstwa, miejsca siedziby głównego organu zarządzającego) poręczyciela przyjmuje się chwilę zawarcia umowy poręczenia (art. 19 ust. 3 rozporządzenia Rzym I).

Należy jednak dodać, że zgodnie z art. 4 ust. 3 wspomnianego rozporządzenia, jeżeli ze wszystkich okoliczności sprawy wyraźnie wynika, że umowa poręczenia pozostaje w znacznie silniejszym związku z państwem innym niż państwo wskazane w art. 4 ust. 2 rozporządzenia Rzym I, to stosuje się do niej prawo tego innego państwa. W szczególności umowa poręczenia może wykazywać silniejszy związek z państwem, z którym powiązana jest zabezpieczana wierzytelność, np. ze względu na miejsce zwykłego pobytu (siedziby) wierzyciela i dłużnika, miejsce spełnienia świadczenia przez dłużnika. Ponadto umowa poręczenia może być ściśle powiązana z prawem państwa miejsca spełnienia świadczenia przez poręczyciela lub prawem państwa miejsca jej zawarcia. Powiązanie to musi być na tyle mocne, aby stwierdzić można bez wątpliwości, że umowa wykazuje znacznie silniejsze związki z tym państwem niż z państwem miejsca zwykłego pobytu poręczyciela. Ponadto warto zauważyć, że związki te mogą też skłaniać do wniosku, iż strony silnie wiążąc umowę z danym państwem, dokonały dorozumianego wyboru prawa (art. 3 ust. 1 rozporządzenia Rzym I)¹⁹.

Oddzielnie należy potraktować umowę poręczenia, w której w charakterze poręczyciela występuje konsument. W takim bowiem przypad-

¹⁷ Umowa poręczenia jest zwykle umową jednostronnie zobowiązującą, w której jedynie poręczyciel zobowiązuje się do świadczenia na rzecz wierzyciela. Nie jest jednak wykluczone uczynienie umowy poręczenia umową dwustronnie zobowiązującą. Nawet w takim przypadku to świadczenie poręczyciela pozostanie zawsze świadczeniem charakterystycznym.

¹⁸ Zob. także art. 19 ust. 2 rozporządzenia Rzym I.

¹⁹ Zob. także V. Severain: *Die Bürgschaft...*, s. 31 i nast.

ku, o ile są spełnione wymagania z art. 6 ust. 1 rozporządzenia Rzym I, prawo właściwe dla poręczenia zostaje wyznaczone na podstawie innych kryteriów. Strony umowy poręczenia mogą wówczas dokonać wyboru prawa, ale jego skuteczność podlega ograniczeniom z art. 6 ust. 2 rozporządzenia Rzym I. Wybór taki nie może bowiem prowadzić do pozbawienia konsumenta ochrony przyznanej mu na podstawie przepisów prawa miejsca jego zwykłego pobytu, których nie można wyłączyć w drodze umowy. W braku wyboru prawa dla takiej umowy poręczenia właściwe jest prawo miejsca zwykłego pobytu konsumenta (poręczyciela).

3. Zakres statutu poręczenia i innych statutów

Zakres statutu poręczenia określa art. 12 rozporządzenia Rzym I. Zgodnie z tym przepisem, prawo właściwe dla umowy poręczenia ma zastosowanie w szczególności do: jej wykładni, wykonywania wynikających z niej zobowiązań, skutków całkowitego lub częściowego niewykonania tych zobowiązań, wygaśnięcia zobowiązań oraz przedawnienia roszczeń zeń wynikających, skutków nieważności tej umowy. W odniesieniu do sposobu wykonania oraz środków, które może podjąć wierzyciel w przypadku nienależytego wykonania, bierze się pod uwagę prawo państwa, w którym następuje wykonanie umowy.

W szczególności statut poręczenia rozstrzyga przede wszystkim o powstaniu odpowiedzialności poręczyciela za spełnienie świadczenia przez dłużnika. Nie obejmuje on jednak swym zakresem kwestii formy umowy poręczenia oraz zdolności do jej zawarcia.

W tej pierwszej kwestii miarodajny jest statut formy odrębnie wyznaczany na podstawie art. 11 rozporządzenia Rzym I. Umowa poręczenia zawarta między osobami, które znajdują się w tym samym państwie w chwili jej zawarcia, jest ważna ze względu na formę, jeżeli spełnia wymagania określone przez prawo właściwe dla tej umowy lub prawo państwa, w którym została ona zawarta. Jeśli jednak osoby zawierające umowę poręczenia w chwili jej zawarcia znajdują się w różnych państwach, to umowa ta jest ważna ze względu na formę, gdy spełnia wymagania prawa właściwego dla umowy poręczenia lub prawa państwa, w którym w chwili zawarcia umowy znajduje się jedna ze stron umowy, lub też prawa państwa miejsca zwykłego pobytu jednej ze stron umowy. Jeżeli jednak umowa poręczenia może być potraktowana jako umowa konsumencka na tle art. 6 rozporządzenia Rzym I, to wówczas do oceny

jej formy stosuje się wyłącznie prawo miejsca zwykłego pobytu konsumenta (poręczyciela).

Kwestii zdolności rozporządzenie Rzym I nie reguluje (art. 1 ust. 2 lit. a), poza wyjątkową sytuacją opisaną w jego art. 13²⁰. Zatem zdolność do zawarcia umowy poręczenia oceniać należy na podstawie prawa ustalonego według norm kolizyjnych prawa sądu (*lex fori*). W Polsce z dniem 16 maja 2011 r. zdolność osób fizycznych do zawarcia umowy poręczenia podlega zasadniczo prawu ojczystemu (art. 11 ust. 1 ppm)²¹. Jeśli jednak osoba fizyczna zawiera umowę poręczenia w zakresie prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa, to wystarczy, że ma zdolność do zawarcia tej umowy według prawa państwa, w którym przedsiębiorstwo jest prowadzone (art. 11 ust. 2 ppm). W odniesieniu do osób prawnych zdolność ocenia się według prawa państwa jej siedziby (art. 17 ust. 1 ppm), chyba że prawo tego państwa odsyła do prawa państwa, na podstawie którego osoba prawna została utworzona, gdyż wówczas stosuje się prawo tego państwa (art. 17 ust. 2 ppm)²².

Nie jest jasne, któremu prawu podlegają ograniczenia dotyczące dopuszczalności samodzielnego udzielania poręczenia przez poręczyciela, o ile nie wypływają one ze statutu poręczenia. Przykład stanowić może konieczność uzyskania zgody współmałżonka na udzielenie poręczenia, która może pojawić się w prawie właściwym do oceny stosunków majątkowych między małżonkami. Innym przykładem może być obowiązek uzyskania zgody organu państwa na udzielenie poręczenia przez państwowe osoby prawne.

Statutowi poręczenia poddana jest kwestia określenia wierzytelności, które można zabezpieczyć poręczeniem. W szczególności rozstrzyga on o tym, czy można zabezpieczyć poręczeniem wierzytelność przyszłą lub przedawnioną albo część wierzytelności.

Statut poręczenia decyduje o akcesoryjności poręczenia i o tym, jak długo trwa odpowiedzialność poręczyciela. Jednakże o tym, kiedy wygasa wierzytelność zabezpieczona poręczeniem rozstrzyga prawo właściwe dla tej wierzytelności. Statut poręczenia określa jedynie wpływ wygaśnięcia zabezpieczonej wierzytelności na poręczenie.

Prawo właściwe dla poręczenia jest też miarodajne do określenia zakresu odpowiedzialności poręczyciela. Przesądza ono zatem, czy poręczy-

²⁰ Zob. także art. 12 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. nr 80, poz. 432). Weszła ona w życie z dniem 16 maja 2011 r. [dalej: ppm].

²¹ Zgodnie z art. 11 ust. 3 ppm, zdolność podlega też prawu właściwemu dla umowy poręczenia, jeżeli z tego prawa wynikają szczególne wymagania w zakresie zdolności stawiane stronom umowy poręczenia.

²² W ten sam sposób postąpić należy przy poszukiwaniu statutu personalnego jednostek organizacyjnych, które nie są osobami prawnymi. Zob. art. 21 ppm.

ciel odpowiada tylko za wierzytelność główną, czy także np. za: odsetki, kary umowne, odszkodowanie za niewykonanie umowy przez dłużnika. Statut poręczenia rozstrzyga także o tym, do jakiej wysokości poręczyciel odpowiada za dług dłużnika (w tym także o dopuszczalności umownych ograniczeń odpowiedzialności poręczyciela za ten dług). Również wpływ zmian zabezpieczonej wierzytelności (np. zmiana wysokości odsetek lub terminu płatności) na zakres odpowiedzialności poręczyciela poddać należy statutowi poręczenia. Zatem to statut poręczenia rozsądzi o tym, czy umowa zawarta między wierzycielem a dłużnikiem, zmieniająca zakres odpowiedzialności dłużnika, zmodyfikuje także zakres odpowiedzialności poręczyciela²³.

Statut poręczenia przesądza o charakterze odpowiedzialności poręczyciela. Wskazuje zatem np., czy odpowiedzialność poręczyciela jest solidarna z dłużnikiem, ewentualnie taka, jak odpowiedzialność solidarna, czy też jest to odpowiedzialność subsydiarna. W tym ostatnim przypadku pojawia się dodatkowo problem, czy poręczyciel może powołać się względem wierzyciela na zarzut braku uprzedniego powództwa przeciwko dłużnikowi²⁴. Zarzut ten ma charakter materialnoprawny, a nie procesowy. Zatem nie można powoływać się tu na *lex fori processualis*. Miarodajny w tym zakresie jest statut poręczenia²⁵.

Statut poręczenia jest też zasadniczo właściwy do oceny skutków występowania współporęczenia (tzn. poręczenia udzielonego wspólnie przez kilka osób). Nie jest jednak wówczas wykluczone zawarcie między współporęczycielami odrębnej umowy, regulującej stosunki wewnętrzne między nimi (np. sprawę regresów). Taka umowa podlega odrębnemu statutowi.

Natomiast gdyby doszło do udzielenia poręczenia przez kilka podmiotów w drodze kilku niepowiązanych z sobą umów, to każdą z nich z kolizyjnoprawnego punktu widzenia należy oceniać oddzielnie. W takim przypadku problem pojawi się wówczas, gdy okaże się, że podlegają one różnym statutom odmiennie regulującym skutki występowania wskazanej sytuacji. W szczególności kłopotliwe może być rozstrzygnięcie sprawy regresów (rozliczeń) między poręczycielami w przypadku zapłaty długu przez jednego z nich²⁶.

Statut poręczenia jest miarodajny dla przedawnienia roszczeń wynikłych z umowy poręczenia (art. 12 ust. 1 lit. d rozporządzenia Rzym I).

²³ Zob. także K. Rilling: *Die Bürgschaft...*, s. 56 i nast.

²⁴ Konieczność wystąpienia z takim powództwem pojawia się np. w prawie niemieckim, francuskim, belgijskim oraz włoskim. Zob. D. Martiny, in: *Internationales...*, s. 644.

²⁵ V. Severain: *Die Bürgschaft...*, s. 59; D. Martiny, in: *Internationales...*, s. 644—645. Zob. także K. Rilling: *Die Bürgschaft...*, s. 62 i nast.

²⁶ Zob. D. Martiny, in: *Internationales...*, s. 645.

Szczególną uwagę trzeba jednak zwrócić na odrębność przedawnienia roszczeń wynikających ze stosunku między wierzycielem a dłużnikiem. Terminy przedawnienia tych roszczeń nie znajdują zastosowania do roszczeń wierzyciela względem poręczyciela.

4. Zmiany podmiotowe a poręczenie

Wierzytelność zabezpieczona poręczeniem stać się może przedmiotem przelewu, o ile jest zbywalna. Prawo właściwe dla przelewu wierzytelności określa art. 14 rozporządzenia Rzym I. Przelew wierzytelności w art. 14 ust. 3 rozumiany jest szeroko. Obejmuje nie tylko bezwarunkowe przeniesienie wierzytelności, ale także przeniesienie wierzytelności na zabezpieczenie oraz ustanowienie zastawu lub innego zabezpieczenia na wierzytelności. O dopuszczalności przelewu wierzytelności rozstrzyga prawo, któremu podlega dana wierzytelność. Prawo to rozstrzyga także o: stosunku między nabywcą wierzytelności a dłużnikiem, przesłankach skuteczności przelewu wobec dłużnika, zwalniającym skutku świadczenia przez dłużnika (art. 14 ust. 2). W razie dokonania przelewu wierzytelności stosunek między zbywcą a nabywcą wierzytelności podlega prawu właściwemu dla umowy zawartej między nimi (np.: sprzedaż, darowizna, zamiana), a ustalonemu na podstawie rozporządzenia Rzym I. Rozporządzenie to nie określa jednak, według jakiego prawa należy oceniać skutki przelewu wierzytelności względem osób trzecich (w tym między innymi poręczycieli)²⁷. Z tego też względu w tym zakresie należy odwołać się do rozwiązań krajowych²⁸. W Polsce zgodnie z art. 36 ppm skutki przelewu wierzytelności wobec osób trzecich (w tym także poręczycieli) są poddane prawu właściwemu dla przelewanej wierzytelności. Zatem dość łatwo dojść może do rozbieżności między prawem właściwym do oceny skutków przelewu w stosunkach między cedentem a cesjonariuszem a prawem właściwym do oceny skutków przelewu względem poręczyciela²⁹.

²⁷ O przyczynach takiego stanu zob. P. Mankowski: *Die Rom I — Verordnung — Änderungen im europäischen IPR für Schuldverträge*. „Internationales Handelsrecht” 2008, H. 4, s. 149—150.

²⁸ Na tle art. 12 konwencji rzymskiej z 1980 r. przyjmowano, że o przejściu na cesjonariusza uprawnień wynikających z ustanowienia poręczenia decyduje prawo właściwe dla przelewu, ale w celu ochrony poręczyciela należało uwzględnić także wymagania wypływające ze statutu poręczenia. Zob. B. Lorenz, in: *Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen...*, s. 247 i dalsze powołane tam wypowiedzi.

²⁹ Zob. też W. Kurowski: *Przelew wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym*. Kraków 2005, s. 221 i nast.

Oceny kolizyjnoprawnej wymaga także przejęcie długu, za spłatę którego udzielono poręczenia. Przejęcie długu podlega prawu państwa, któremu podlega przejmowany dług (art. 37 ppm). W odniesieniu do skutków przejęcia długu względem osób trzecich (np. poręczycieli) brak jest wskazania prawa właściwego. Rozstrzygnąć zatem należy, czy skutki przejęcia długu w stosunku do poręczenia (poręczyciela) podlegać powinny statutowi poręczenia, czy też prawu właściwemu dla przejmowanego długu. Analogicznie do przypadku przelewu wierzytelności przyjąć można, że skutki te zostaną poddane prawu właściwemu dla przejmowanego długu. Takie rozwiązanie nie chroni jednak należycie interesów poręczyciela, który nie ma wpływu na przejęcie długu i prawo miarodajne dla tej czynności, a nie jest przecież dla niego obojętne, kto odpowiada za dług, za który udzielił poręczenia. Dlatego też konsekwencje przejęcia długu dla stosunku poręczenia powinno się oceniać raczej na podstawie statutu poręczenia.

5. Spłata długu przez poręczyciela

Skutki spłaty długu przez poręczyciela podlegają odrębnej regulacji z art. 15 rozporządzenia Rzym I³⁰. Zgodnie z tym przepisem, w przypadku gdy określonej osobie (wierzycielowi) przysługuje wierzytelność z umowy wobec innej osoby (dłużnika), a osoba trzecia (np. poręczyciel) ma obowiązek zaspokojenia wierzyciela lub faktycznie zaspokoiła go, zwalniając dłużnika z zobowiązania względem wierzyciela, prawo właściwe dla obowiązku osoby trzeciej (np. statut poręczenia) określa, czy i w jakim zakresie osoba trzecia (np. poręczyciel) jest uprawniona do dochodzenia od dłużnika uprawnień, które przysługiwały wierzycielowi wobec dłużnika, zgodnie z prawem właściwym dla wiążącego ich (tzn. wierzyciela i dłużnika) stosunku. Zatem to statut poręczenia rozstrzyga o wstąpieniu poręczyciela w prawa zaspokojonego wierzyciela oraz o zakresie (rozmiarze) przysługujących mu z tego tytułu uprawnień³¹. Katalog tych uprawnień oraz ich treść określa jednak prawo właściwe dla

³⁰ Na temat wcześniej prezentowanych w tym zakresie poglądów zob. V. Severain: *Die Bürgschaft...*, s. 91 i nast.

³¹ Podobnie kwestia ta była rozstrzygana dawniej (przed wejściem w życie konwencji rzymskiej z 1980 r.), w tym także dla tzw. *beneficium cedendarum actionum*, polegającego na tym, że poręczyciel mógł uzależnić zapłatę długu wierzycielowi od przekazania mu roszczeń i innych zabezpieczeń, które wierzyciel miał przeciwko dłużnikowi. Zob. E. Letzgus: *Die Bürgschaft...*, s. 849 i nast.; K. Rilling: *Die Bürgschaft...*, s. 66 i nast.

wierzytelności, jaka przysługiwała wierzycielowi względem dłużnika³². W szczególności prawo to rozstrzyga o tym, czy dłużnik może podnieść zarzut przedawnienia względem nowego wierzyciela (poręczyciela)³³.

Na tle rozwiązania przyjętego w art. 15 rozporządzenia Rzym I kłopotliwe może stać się zastosowanie statutu poręczenia w przypadku, gdy prawo właściwe dla zabezpieczonej wierzytelności nie dopuszcza zmiany wierzyciela. Dlatego prezentowany jest pogląd, że wówczas poręczyciel nie wstąpi w prawa zaspokojonego wierzyciela³⁴.

6. Poręczenie wekslowe i czekowe

Jak już sygnalizowano na wstępie, prawo właściwe dla poręczenia wekslowego wyznaczone jest odmiennie niż w przypadku poręczenia wynikającego z umowy. Skutki zobowiązania poręczyciela wekslowego podlegają prawu miejsca złożenia przez niego podpisu na wekslu (art. 79 zd. 2 prawa wekslowego). Do skutków zobowiązania poręczyciela zaliczyć należy: rodzaj i zakres odpowiedzialności, zarzuty, na które może się on powoływać, możliwość dokonania zwrotnego poszukiwania, przedawnienie³⁵. Terminy wykonywania zwrotnego poszukiwania określa w stosunku do wszystkich osób podpisanych na wekslu (w tym także poręczycieli) prawo miejsca wystawienia weksla (art. 80 prawa wekslowego)³⁶.

Również w przypadku poręczenia czekowego zastosowano szczególny sposób ustalenia prawa dla niego właściwego. Zgodnie z art. 65 prawa czekowego, skutki zobowiązań czekowych (w tym także poręczeń) określa się według prawa państwa, w którym zobowiązania te zostały zaciągnięte. Terminy zwrotnego poszukiwania określa w stosunku do osób podpisanych na czeku (między innymi poręczycieli) prawo miejsca wystawienia czeku (art. 66 prawa czekowego)³⁷.

³² Zob. także V. Severain: *Die Bürgschaft...*, s. 99 i nast.; D. Martiny, in: *Internationales...*, s. 645.

³³ D. Martiny, in: *Internationales...*, s. 310—311.

³⁴ V. Severain: *Die Bürgschaft...*, s. 95—96.

³⁵ Zob. A. Szpunar: *Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*. Warszawa 1996, s. 210—211.

³⁶ Zob. też M. Czarnecki, L. Bagińska: *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*. Warszawa 2000, s. 524 i nast.

³⁷ Zob. też *ibidem*, s. 868 i nast.